

Oponentský posudek na disertační práci Mgr. Drahomíry Malykové

Nálezy lidských kosterních pozůstatků na sídlištích mladší a pozdní doby bronzové ve středních Čechách

vypracovanou na Ústavu pro pravěk a ranou dobu dějinnou, Pravěká a raně středověká archeologie – Historické vědy, Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze v roce 2012

Po stručném úvodu autorka začíná práci přehledem výzkumů na toto téma, otázkou zpracování kosterního materiálu a soupisem nálezů lidských kosterních pozůstatků na různých sídlištních lokalitách, datovaných od neolitu až po dobu římskou a dobu stěhování národů (první čtyři kapitoly) ve středních Čechách. Pátý oddíl je věnován periodizaci knovízské a štítarské kultury, další kapitola se zabývá problematikou hodnocení lidských kosterních pozůstatků. Jádrem práce tvoří sedmá část, která podrobně probírá otázku antropofagie v době bronzové a věnuje se posouzení devíti lokalit, které jediné vyhovují podmínkám, jež si autorka pro studii stanovila. Obsáhlá 8. kapitola je věnována úvaze o významu etnologických a historických pramenů a otázce zacházení s lidskými pozůstatky v různých dobách a na různých místech na světě. Po závěrečných oddílech (Diskutované interpretace a možnosti řešení problematiky, Závěr, Literatura a prameny) skončí čtenář četbu menší poloviny práce a následuje obsáhlý Katalog nálezů (str. 141 až 350), v němž autorka podrobně registruje dosažitelné údaje o 97 lokalitách s nálezem lidských kosterních pozůstatků ze středních Čech, které jsou v literatuře dávány do souvislosti s knovízskou a štítarskou kulturou.

Tento závěrečný Katalog dobře ukazuje ohromnou práci, kterou si autorka dala se shromážděním údajů v literatuře a v archívech, ale i s revizí nálezů v archeologických a antropologických depozitářích. D. Malyková hodnotí nálezy z jednotlivých lokalit především ze dvou hledisek: zda je správné zařazení do jedné ze dvou studovaných kultur a zda nálezy opravdu vykazují stopy po nějakém zásahu. Narazila tu na nečekané obtíže. Zjistila, že neexistuje kompletně prozkoumané a publikované sídliště z mladší nebo pozdní doby bronzové. U starších výzkumů (zejména z 19. století) často chybí dokumentace, někde nedošlo zřejmě ani k vyzvednutí nálezu. Ze 159 archeologických akcí s nálezem lidských kostí došlo jen v 68 případech k jejich zachování a vyzvednutí a bližší informace obsahují prameny jen u 48. Proto se jí v mnoha případech nepodařilo v depozitářích najít archeologické předměty či lidské kosti, které si vyhledala v literatuře, aby mohla popsané změny na kostech revidovat. Také původní datování bylo často pozdějšími výzkumy změněno, takže solidní podklady pro revizi poskytlo jen 8 lokalit.

Začínám svůj posudek od konce, od přílohy, kterou vlastně Katalog je, ale zde je podle mého názoru nejcennější část této disertační práce. Za základní úkol si autorka stanovila shromáždění všech dostupných údajů k jednotlivým nálezům. Zde také osvědčila svou schopnost kriticky zhodnotit jednotlivé případy, aby s nimi pak mohla ve vlastní studii pracovat. A při tom, jak uvádí, šlo o to prověřit tisíce položek.

D. Malyková v práci prokazuje svou schopnost studovat nejen archeologický, ale i antropologický materiál. Opírá se při tom o bohatou znalost literatury obou blízkých oborů a anatomie lidských kostí. V kapitolách o hodnocení lidských kosterních pozůstatků a o problému antropofagie v době bronzové čerpá hojně z literatury a tyto oddíly přinášejí množství zajímavých informací, i když jde v podstatě o kompilaci. Je tu uvedeno množství etnografických paralel k jednotlivým zjištěným faktům, ale je nutno mít na paměti, že těmito obdobími vysvětlíme všechno, jdeme-li za nimi dostatečně daleko. Za vyloženou chybu lze však označit fakt, že mnoho v těchto oddílech citovaných prací nenajdeme v připojeném seznamu literatury.

Autorka konstatuje, že nálezy lidských kosterních pozůstatků se vyskytují ve všech obdobích pravěku, na všech typech sídlišť v různých objektech a v různých variantách. Jejich hodnocení je však nesnadné především pro nedostatek hodnověrných informací v jejich dokumentaci. Malyková se zaměřila především na možnost dokladů antropofagie, ale přes množství případů, kdy o ní různí autoři hovoří, je k její skutečné existenci velmi kritická a také u bezpochybných záměrných zásahů na kostech nevyklučuje možnosti jiné interpretace. Uzavírá, že kosterní nálezy mohou poskytnout spolehlivé informace jen v původní nálezové situaci a „beze změny metodiky terénního výzkumu a zkvalitnění dokumentace, s ohledem na antropologický materiál, je řešení otázek spojených s lidskými kosterními pozůstatky mnohem více limitované“.

Disertační práce D. Malykové tak vyznívá trochu do ztracena, nenachází řešení, protože mohlo existovat mnoho různých způsobů nakládání se zemřelými „i v rámci jedné kultury“. Je třeba dalších výzkumů a tak získat nové údaje se spolehlivou dokumentací, aby bylo možno tuto problematiku spolehlivě řešit. Myslím, že autorka sama touto disertací nepovažuje svou práci na daném tématu za skončenou, že se jím bude i nadále zabývat.

Mgr. Drahomíra Malyková shromáždila a přečetla velké množství literatury a prostudovala v depozitářích obrovské množství archeologických a antropologických objektů. Prokázala tak své schopnosti hodnotit a zpracovat nálezy i literaturu z obou blízkých oborů, a proto doporučuji, aby její disertační práce „Nálezy lidských kosterních pozůstatků na sídlišťích mladší a pozdní doby bronzové ve středních Čechách“ byla přijata.

V Praze 7. června 2012

IrSc.